

การเปรียบเทียบบทบาทรัฐวิสาหกิจไทยกับญี่ปุ่น : วิเคราะห์ในเชิงผลกระทบต่อผลการชำระเงิน

นาย สักดิ์สมบูรณ์ ไชยเจริญ

004135

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรปริญญา เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๔

A COMPARATIVE STUDY OF THE ROLE OF THAI AND JAPANESE PUBLIC
ENTERPRISES : FOCUS ON BALANCE OF PAYMENTS IMPACT.

Mr. Saksomboon Chaicharoen

A Thesis Submitted in Partial Fullfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปรียบเทียบบทบาทรัฐวิสาหกิจไทยกับญี่ปุ่น : วิเคราะห์ในเชิงผลกระทบต่อ
 คุณการชำระเงิน

ชื่อนิสิต นาย ศักดิ์สมบูรณ์ ไชยเจริญ

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ไกรยุทธ ธีรยาพันธ์

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๒๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษา เปรียบ เทียบบทบาทรัฐวิสาหกิจไทยกับรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น โดยวิเคราะห์ในเชิงผลกระทบต่อ คุณการชำระเงิน ในการศึกษาที่ใช้ "รัฐวิสาหกิจ" ตามคำนิยามของกฎหมายการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจของประเทศทั้งสอง หมายถึงกิจการใด ๆ ก็ตามที่รัฐเข้าดำเนินการ และมีหุ้นส่วนเกินร้อยละ ๕๐ งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น

๑. ศึกษาถึงลักษณะโครงสร้างโดยทั่ว ๆ ไป ของรัฐวิสาหกิจในประเทศไทยและรัฐวิสาหกิจในประเทศญี่ปุ่น นั่นคือ ประวัติความเป็นมาของรัฐวิสาหกิจ โครงสร้างการจ้ดองค์การดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ นโยบายของรัฐวิสาหกิจ และการควบคุมการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ
๒. ศึกษาถึงความสำคัญของรัฐวิสาหกิจไทยกับญี่ปุ่น ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและคุณการชำระเงินของประเทศนั้น ๆ โดยใช้วิธีการศึกษาถึงการประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิ คือ ผลกระทบในทางบวกต่อคุณการชำระเงิน หมายถึง รายได้จากการขายสินค้าและบริการให้กับต่างประเทศ กับรายได้ที่เกิดจากการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า และ ผลกระทบในทางลบต่อคุณการชำระเงิน หมายถึง การสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เนื่องมาจากการผลิตสินค้าและบริการ
๓. ทดสอบสมมติฐานที่ว่า "ระบบรัฐวิสาหกิจไทยมีผลกระทบต่อ การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิเป็นลบ และ ระบบรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น มีผลกระทบต่อ การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิเป็นบวก" ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า กำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่

ผลของการศึกษาปรากฏว่า

๑. การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจไทยไม่เป็นไปตามข้อสมมติฐานในช่วงปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๑๑ โดยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจไทยมีมูลค่าเป็นบวก เฉลี่ยปีละ ๑,๑๑๕.๗๕ ล้านบาท เป็นผลสืบเนื่องมาจาก การผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าของโรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง เป็นสำคัญ ภายหลังจากในช่วงปีงบประมาณ ๒๕๑๗-๒๕๑๙ การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจไทยมีมูลค่าเป็นลบเฉลี่ยปีละ -๘,๑๓๘.๘๔ ล้านบาท เหตุผลสำคัญสืบเนื่องมาจากการขึ้นราคาน้ำมันดิบของกลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมัน

๒. ระบบรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น เป็นไปตามข้อสมมติฐาน คือ การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่นมีมูลค่าเป็นบวก โดยมีมูลค่าการประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิเฉลี่ยปีละ ๒๑,๘๐๘.๕๒ ล้านบาท นับตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๑๗ เป็นต้นมา การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิมีมูลค่าลดน้อยลง ทั้งนี้ เนื่องมาจากการสูงขึ้นของราคาน้ำมันดิบนำเข้า ที่เป็นเช่นนี้ เหตุผลสำคัญสืบเนื่องมาจากการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้าของ JTSC, ดอกเบี้ยรับของ OECF และ The Export-Import Bank of Japan นอกจากนี้ ระบบรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น มีการนำเข้าสินค้าประเภททุนน้อยมาก เนื่องจาก สามารถผลิตได้เองภายในประเทศ มูลค่าเหล่านี้ สามารถที่จะชดเชย การไม่ประหยัดเงินตราต่างประเทศของระบบรัฐวิสาหกิจได้ ถึงแม้ว่าจะเกิดวิกฤติการณ์น้ำมันก็ตาม ดังนั้น จึงทำให้ระบบรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น เป็นไปตามข้อสมมติดังกล่าวข้างต้น

2

Thesis Title	A Comparative Study of The Role of Thai and Japanese Public Enterprises : Focus on Balance of Payments Impact
Name	Mr. Saksomboon Chaicharoen
Thesis Advisor	Associate Professor Kraiyudht Dhiratayakinant, Ph.D.
Department	Economics
Academic Year	1980

ABSTRACT

This thesis represents a comparative study of the role of public enterprises in Thailand and in Japan with an emphasis upon their impact on the balance of payments of respective countries. By legal definition as employed by both countries, a public enterprise is any activity owned by the government in the sense that she holds more than 50 per cent of total shares.

The study is divided into 3 parts as follows :

1. The investigation of the structure in general of Thai and Japanese public enterprises which include their historical background, evaluation, and development; the structure of organization and operation; operational policies; and the control of public enterprise undertaking.

2. The evaluation of the importance of Thai and Japanese public enterprises for the respective national economies and their balance of payments bases on the contribution to net foreign exchange savings and earnings. Public enterprises are considered of producing

the positive effect on the balance of payments via their exports and their import replacements; and the negative effect via their importation of intermediate inputs. The stronger the positive effect implies the greater contribution to net foreign exchange savings and/or earnings.

3. Testing of the hypothesis : "All other things being equal, Thai public enterprises combined together produce negative net impact on Thailand's balance of payment, meanwhile the Japanese counterpart produce positive net impact on the balance of payments of Japan", which is done by employing information and data of the fiscal years 1967-1968.

Major findings of the study comprise :

1. During A.D 1967-1973 period, Thai public enterprises produced positive net impact on the balance of payments averaging about 1,115.75 million baht per annum. This was attributed mainly to the Thai Tobacco Monopoly performance with respect to import substitution. After this period, however, because of the oil crisis, the contribution of Thai public enterprises to foreign exchange savings became negative at the average of 8,138.84 million baht per year.

2. Japanese public enterprises' net impact on the balance of payments during A.D 1967-1978 was positive as hypothesized, with an average 21,803.52 million baht of foreign exchange savings per year. The foreign exchange savings amount has declined since A.D 1963, as a result of oil price increases. Main factors that influenced such a successful performance of Japanese public enterprises included JTSC production of import substitutes, high interest receipts of OECF and

the Export-Import Bank of Japan, and last but not least, the capability of Japanese public enterprises to produce capital goods for their own need, thus offsetting the negative impact of oil crisis on the balance of payments.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ
 ชีรตยาศนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไพศาล เล็กอุทัย ที่กรุณาให้คำ
 แนะนำแก้ไขข้อบกพร่อง อาจารย์ ดร. ประจักษ์ ศกุนตะลักษณ์ กรรมการตรวจวิทยานิพนธ์
 และอาจารย์ผู้อื่นทุกท่าน ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนเพื่อนนิสิตปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์มีประโยชน์และคุณค่ามากขึ้น

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของรัฐวิสาหกิจในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น
 ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านข้อมูลแก่ผู้เขียน และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. Akira
 Ohnishi อาจารย์ ดร. Noboru Yamamoto ตลอดจนเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ แห่งมหา
 วิทยาลัยโซกะ ญี่ปุ่น ที่ให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความช่วยเหลือตลอดระยะเวลา ๖ เดือน
 ที่ผู้เขียนอยู่ที่นั่น

คุณความดีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบให้กับคุณพ่อและคุณแม่ ผู้ให้กำเนิด
 อาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสาทความรู้ให้กับผู้เขียน ตลอดจนสถาบันการศึกษาทุกแห่งที่เคยศึกษา
 มา หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่อง ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ศักดิ์สมบูรณ์ ไชยเจริญ

๒๔ เมษายน ๒๕๐๔

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ฉ

กิตติกรรมประกาศ

ฅ

รายการตารางประกอบ

ฉี

บทที่ ๑ บทนำ

๑

๑.๑ ความทั่วไป

๑

๑.๒ วัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

๔

๑.๓ ลำดับการศึกษา

๖

๑.๔ สมมติฐาน

๗

๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

๘

บทที่ ๒ ลักษณะโดยทั่วไปของรัฐวิสาหกิจไทยและญี่ปุ่น

๙

๒.๑ รัฐวิสาหกิจไทย

๙

๒.๑.๑ ความหมายและประวัติความเป็นมาโดยสังเขป ...

๙

๒.๑.๒ ประเภทของรัฐวิสาหกิจไทย

๑๑

๒.๑.๓ วัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐวิสาหกิจไทย

๑๒

๒.๑.๔ โครงสร้างการจัดองค์การของรัฐวิสาหกิจไทย ...

๑๖

๒.๑.๕ ลักษณะที่สำคัญบางประการและการควบคุมรัฐวิสาหกิจไทย

๑๘

๒.๒ รัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น

๒๐

๒.๒.๑ ความหมายและประวัติความเป็นมาโดยสังเขป ...

๒๐

๒.๒.๒ ประเภทของรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น

๒๒

๒.๒.๓ วัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น

๒๔

๒.๒.๔ ลักษณะโครงสร้างการจัดองค์การของรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น

๒๘

๒.๒.๕ สถานะทางกฎหมายและการควบคุมในรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น

๓๐

บทที่ ๓	การวิเคราะห์ผลกระทบของระบบรัฐวิสาหกิจที่มีต่อดุลการชำระเงิน	๓๓
๓.๑	สภาวะดุลการชำระเงินในประเทศไทยและญี่ปุ่น	๓๓
๓.๒	ความสำคัญของระบบรัฐวิสาหกิจไทยและญี่ปุ่นที่มีผลกระทบต่อ ดุลการชำระเงิน	๔๑
๓.๓	วิธีการประเมินผลการประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของ ระบบรัฐวิสาหกิจไทยและญี่ปุ่น	๕๒
๓.๔	การทดสอบข้อสมมติฐาน	๘๔
๓.๕	การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการประหยัดเงินตราต่าง ประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจไทยและญี่ปุ่น	๘๓
บทที่ ๔	สรุปและข้อเสนอแนะ	๑๐๔
๔.๑	สรุป	๑๐๔
๔.๒	ข้อเสนอแนะ	๑๐๖
บรรณานุกรม		๑๐๗
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก.		๑๑๐
ภาคผนวก ข.		๑๑๗
ประวัติการศึกษา		๑๓๖

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑	การลงทุนและแหล่งเงินทุนของรัฐวิสาหกิจไทย	๑๔
๒	การสะสมทุนในภาครัฐบาลญี่ปุ่น ในช่วง ค.ศ. ๑๙๖๐-๑๙๗๔ ..	๒๖
๓	การควบคุมด้านการเงินของรัฐบาลญี่ปุ่นในรัฐวิสาหกิจประเภทหลัก	๓๑
๔	ดุลการชำระเงินของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๐๙-๒๕๒๑	๓๖
๕	ดุลการชำระเงินของประเทศไทยญี่ปุ่น ปี พ.ศ. ๒๕๐๙-๒๕๒๑	๔๐
๖	การเปรียบเทียบรายได้ของรัฐกับรายได้ที่มาจากรัฐวิสาหกิจใน ประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๒๑	๔๓
๗	เปรียบเทียบดุลสินค้าและบริการของรัฐวิสาหกิจไทยกับดุลสินค้า และบริการของประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๔๕
๘	การจัดสรรงบประมาณเพื่อรัฐวิสาหกิจในประเทศไทยญี่ปุ่น ปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๔๗
๙	การเปรียบเทียบรายได้ของรัฐกับรายได้ที่มาจากรัฐวิสาหกิจใน ประเทศไทยญี่ปุ่น ปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๔๙
๑๐	เปรียบเทียบดุลสินค้าและบริการของรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่นกับดุลสินค้า และบริการของประเทศไทยญี่ปุ่น ปี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๕๑
๑๑	อัตราทดแทนการนำเข้าของรัฐวิสาหกิจ ปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๒๑	๖๓
๑๒	การสูญเสียเงินตราต่างประเทศเนื่องจากการใช้ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ของรัฐวิสาหกิจไทย ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๐
๑๓	การสูญเสียเงินตราต่างประเทศ เนื่องจากการใช้ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ของรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๓
๑๔	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาเกษตร ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๔
๑๕	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาพาณิชย์ ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๕

ตารางที่

หน้า

๑๖	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาบริการ ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๖
๑๗	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาเหมืองแร่ ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๗
๑๘	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาสังคม ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๘
๑๙	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาคมนาคม ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๗๙
๒๐	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาพลังงาน ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๐
๒๑	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขา สาธารณูปโภค ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๑
๒๒	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขาการเงิน และประกันภัย ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๒
๒๓	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขา อุตสาหกรรม (อุตสาหกรรมทหาร) ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๓
๒๔	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขา อุตสาหกรรม (อุตสาหกรรมน้ำตาล, กระจับปี่, กระจับปี่) ปีงบ ประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๔
๒๕	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขา อุตสาหกรรม (อุตสาหกรรมเคมีและเกษตร) ปีงบประมาณ ๒๕๑๐- ๒๕๒๑	๘๕
๒๖	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขา อุตสาหกรรม (อุตสาหกรรมสามัคคี) ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑ ..	๘๖

ตารางที่

หน้า

๒๗	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของรัฐวิสาหกิจสาขา อุตสาหกรรม (บริการอุตสาหกรรมและอื่น ๆ) ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๗
๒๘	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจ ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๘๘
๒๙	เปรียบเทียบดุลการชำระเงินของประเทศไทยกับการประหยัด เงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจไทย ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๙๐
๓๐	เปรียบเทียบดุลการชำระเงินของประเทศไทยกับ เงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจญี่ปุ่น ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๙๒
๓๑	การประหยัดเงินตราต่างประเทศสุทธิของระบบรัฐวิสาหกิจ ปี งบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑ เปรียบเทียบกรณีไม่รวมราคาน้ำมันดิบ ซี.ไอ.เอฟ. กับกรณีที่รวมราคาน้ำมันดิบ ซี.ไอ.เอฟ.	๙๔
๓๒	การไม่ประหยัดเงินตราต่างประเทศของรัฐวิสาหกิจ เนื่องจาก การใช้น้ำมันและปัจจัยอื่น ๆ ปีงบประมาณ ๒๕๑๐-๒๕๒๑	๑๐๐